

Токио, ноември 2011 г.

РУСЕЛИНА НИЦОЛОВА

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

## ПРАГМАТИЧНИ ЗНАЧЕНИЯ В БЪЛГАРСКАТА МОРФОЛОГИЯ

Българският език е южнославянски език, който заедно с гръцки, румънски и албански е член на *Балканския езиков съюз*. Най-важните балканизми в български са: аналитизъм в именната и местоименната система (няма склонение при имената); конструкции с предлози (*от, до, за, с*), които са изосинтагматични с другите балкански езици; задпоставен определителен член, който заедно с *един* и нулевия член става елемент от тричленната система за детерминация; удвояване на допълнението с кратки винителни и дателни форми на личните местоимения, напр. *Иван го видях вчера*; нов ред притежателни местоимения, омонимни с кратките дателни форми на личните местоимения, напр. *Майка му му донесе закуската*; образуване на композитуми *себе си, своя си, мене си, моя си* и т.н.; аналитични степени за сравнение при прилагателните имена и наречията – *добър, по-добър, най-добър*; заместване на инфинитива и рано изчезналия супин с конструкция с *да*+сегашно време; поява на самостоятелни модални *да*-форм за нефактивност, по функция и значение паралелни със съответните форми в балканските езици; бъдеще време от двата вида със спомагателни глаголи със значение *искам* и *имам* – *ще чета, няма да чета*; преобладаване на простите времена (*aorist* и *imperfectum*) пред сложните, преди всичко пред *perfectum*; наличие на *futurum praeteriti*, който оспорвано е наричан от някои автори *кондиционал от балкански тип* (Асенова 1989).

Българската морфология се характеризира с подчертана униформеност и симетрия, с известна синкретичност, с висока степен на граматикализация.

Прагматични значения в българската морфология, изразени синтагматично (напр. *гледна точка (емпатия)*), и морфологично: 1. тройна система от артикли, 2. специфична система на неопределителните местоимения, 3. специфични начини за означаване на адресата при обръщение (членни форми, обратни обръщения); 4. тонични и клитични форми на личните, притежателните и възвратното притежателно местоимение, които означават варианти в информационната структура на изказването – удвояване на обекта, напр. *Книгата вече я прочетох; На мене ми подариха цветя*; 5. 9-членна темпорална система с дуративни и резултативни времена при индикатива; 6. евиденциалност и адмиративност; 7. Обединяване на модалност и евиденциалност в една хиперкатегория; 8. модални *да*-форми с различни времена за изразяване на редица варианти на нефактивност.

Представените факти показват, че прагматиката играе важна роля в семантиката и функционирането на българската морфологична система. Спецификата ѝ отдалечава българския език от другите славянски езици и го доближава в типологичен план

до балканските езици, до други европейски езици – романските и до езици в Близкия изток и западна Азия.

### Характеристика на предаваната информация от говорещия

<i>Наклонения на актуалната реч</i>	<i>Наклонения на възпроизведената реч</i>
<b>Хипернаклонение реалис I</b>	<b>Хипернаклонение реалис II</b>
индикатив	ренаратив дубитатив
конклузив	х
<b>Хипернаклонение иреалис I</b>	<b>Хипернаклонение иреалис II</b>
аналитичен кондиционал	х
синтетичен кондиционал	ренаративен синтетичен кондиционал
императив	ренаративен императив

Заб. Знакът х означава, че същата форма се използва и във възпроизведената реч.